

ÜNNEP UTÁN

Kisebbségkutatás: helyzetelemzés nélkül

A Magyarorsággkutató Tudományos Társaság (MTT) húsz éve alakult meg. A jubileum kapcsán tanácskozást tartottak Szabadkán, A kisebbségkutatás 20 évének állomásai címmel. A kisebbségkutatásnak természetesen ettől sokkal hosszabb története van vidékünkön.

A vajdasági magyar közösségnek három tudományos, tudománnyal foglalkozó polgári egyesülete létezik. A legrégebben (1991-ben) alakított a Magyarorsággkutató Tudományos Társaság (MTT), ez után következett (1999-ben) a Vajdasági Magyar Tudományos Társaság (VMTT) létrehozatala, majd végül (2008-ban) felállt a Vajdasági Magyar Akadémia Tanács (VMAT) is. (Ebből látszik, hogy nálunk nyolc-kilenc évenként alakul egy tudományos társaság.)

A Magyarorsággkutató Tudományos Társaság – a honlapján (<http://www.mtt.org.rs/>) található adatok szerint – eddig 25 kiadványt jelentett meg. Ebből 12 az MTT külön publikációja, 13 pedig az MTT könyvsorozatában látott napvilágot. A MTT 2004-ben három Játsszunk és énekeljünk magyarul! kiadványt is megjelentetett. A társaság külön publikációi történelmi múltunk és jelenünk, a kisebbségi autonómiák, az anyanyelvű oktatás, a demográfiai változások, a magyarság eszme- és irodalomtörténete, továbbá a személyiségépítés témáival foglalkoznak. Az MTT könyvsorozat – mtt könyvtár kötetei a vajdasági magyarok oktatási és „útkeresési”, valamint „közérzeti” kérdéseit taglalják, a kisebbségi lét jelenségeivel és elvándorlásának kérdéseivel foglalkoznak. A sorozat utolsó kötete 2008-ban jelent meg, csakúgy, mint a külön publikációk legutóbbi könyve.

A MTT az utóbbi 14 évben 53 tanulmányt is közreadott. Feltűnő azonban, hogy egy szerző 17 tanulmány írójaként szerepel. A tanulmányok főleg a kisebbségi lelkiállapot, a migráció, a nemzeti és vallási identitás, valamint értelmiségi és ifjúsági témákkal foglalkoznak. A jog területéről egyetlen tanulmány készült, még 2000-ben (Szalma József: Kisebbségi jogok). A vajdasági nemzeti kisebbségekről Takács Zoltán írt tanulmányt (2007-ben). A Társaság kiadói tevékenysége azonban 2008 óta mintha válságban lenne, mivel – a két könyvsorozatban – az utóbbi három évben egyetlen kötetet sem jelentetett meg.

Annak ellenére – hogy három tudományos egyesületünk is van és, hogy mindegyik a maga módján, de parciálisan foglalkozik a nemzeti kisebbségi léttel, mégse készült el egy, a vajdasági magyarok helyzetének átfogó, alapos elemzése. Ezt a nyugati demokráciákban „a nemzet állapotáról” szóló jelentésnek, régióinkban „országtanulmánynak” is szokták nevezni. 2009-ben elkészült a Romániában, Szlovákiában és az Ukrajnában élő nemzeti kisebbségek, illetve magyarok jogi helyzetét áttekintő országtanulmány. A vajdasági magyarok helyzetéről ilyen tanulmány mindmáig nem készült. A nemzeti kisebbségek helyzetével foglalkozó jelentéseket leginkább az állami szervek által (ombudsman, kisebbségügyi titkárság stb.) íródnak, általában a napi politikai érdekeket szolgálják, eltérő, többnyire összehasonlításra alkalmatlan, nem tudományos módszerekkel készülnek.

Hogyan lehet itt egyáltalán a vajdasági magyarok helyzetéről beszélni, jogaink megvalósulását nyomon követni, számon kérni, ha nincs egy alapvető elemzés, egy megbízható tudományos helyzet tanulmány, amihez aztán viszonyítani, összehasonlítani lehetne a korábbi és a későbbi állapotot? A három tudományos társaság között – úgy látszik – nincsen szorosabb együttműködés, sem közös kutatási programok, tanácskozások. (A VMTT

és a VMAT kisebbségügyi vonatkozású tevékenységéről lásd a Szóvá teszem című írást: <http://bozokiantal.blogspot.com/search/label/VMTT>).

Jellemző, hogy a vajdasági magyar pártok, de még a Magyar Nemzeti Tanács (MNT) sem tartottak ez idáig tematikus értekezletet a magyar közösség helyzetéről és jövőjéről. Utoljára (2007 november végén) az Árgus – Vajdasági Magyar Kisebbségjogi Civil Egyesület készített egy ún. fehér könyvet A Vajdasági magyarság helyzete címmel. A tanulmányt akkor Újvidéken megkapta Andreas Gross, az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlés Monitoring Bizottságának vezetője is, aki a nemzeti kisebbségi jogok érvényesítését volt hivatott feltérképezni Szerbiában.

Végső ideje, hogy elkészüljön egy, a vajdasági magyarok életének fontosabb területeit (a népességet, gazdaságot, foglalkoztatást, társadalmi életet, jogi helyzetet, a döntéshozatalban való részvételt, nyelvhasználatot, oktatást, kultúrát, tájékoztatást, hagyományápolást stb.) felölelő kritikai szemléletű tanulmány, amely közösségi közvita és a további feladatok kijelölésének alapjául is szolgálhatna.

Újvidék, 2011. december 22.

Bozóki Antal